

ZNANOST, OBRAZOVANJE I DRUŠTVENI RAZVOJ STOLJEĆE NAKON STROSSMAYERA

Današnji se život i život u vrijeme Josipa Jurja Strossmayera u mnogočemu razlikuju. U ovom se radu razmatraju razlike u percipiranju znanosti, obrazovanja i društvenoga razvoja u 19. st. i danas. Uzimajući u obzir da je u svakom većem ili manjem mjestu svećeničko, doktorsko i učiteljsko zvanje imalo veliku važnost, postavlja se pitanje imaju li ta zvanja i danas jednaku važnost. S obzirom na to da su u središtu ovoga rada znanost, obrazovanje i društveni razvoj, posebice će biti govora o razlikama u percipiranju zvanja učitelja nekada i danas. Strossmayerova ideja "Prosvjetom k slobodi" u današnje vrijeme, kada visokoobrazovani ljudi ne nalaze bilo kakav posao, a još teže posao adekvatan svojem zvanju, zvuči poput stare dobre pjesme koju se još može čuti samo u posebnim radijskim emisijama. Lijepo ju je čuti, ali nema široku publiku. Značajna povijesna osoba širokih horizonata, biskup J. J. Strossmayer, dao nam je ideju koju se može, baš kao i njega i njegovo djelo, promatrati na više razina. Svakodnevno smo svjedoci pogrešnih slika i politika koje znanost i obrazovanje prikazuju neprofitabilnom gospodarskom djelatnošću te ih dovode na margine društva. To bi svakako trebalo promijeniti, u čemu nam putokaz može biti i spiritus movens Strossmayer, njegova pronicljivost, intuicija te velikodušnost.

Ključne riječi: J. J. Strossmayer, znanost, obrazovanje, društveni razvoj

U Strossmayerovo vrijeme nisu postojala znanstvena, tehnička, tehnološka i druga dostignuća koja imamo danas, ali odnos čovjeka prema znanosti i obrazovanju ukazuje na to da se u razvoju znanosti i obrazovanja vidio društveni razvoj te da se cijnila mogućnost obrazovanja. To je samo jedna od bitnih razlika u percipiranju znanosti, obrazovanja i društvenoga razvoja u 19. st. i danas.

„Društvo znanja“¹ krilatica kojom se željelo pokazati kako Hrvatska svoj razvoj i gospodarski rast temelji na znanju, još uvijek nije hrvatska stvarnost. Ministar znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (u razdoblju od 2003. do 2009.) Dragan Primorac 10. listopada 2006. godine iznosi obrazovnu politiku ističući: "... čuli

¹ <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11666> (7. rujna 2015.)

ste novu znanstveno-tehnolojsku politiku Republike Hrvatske od 2006. do 2010. s jasno definiranim ciljem, a to je da Hrvatska postaje društvo utemeljeno na znanju i najkonkurentniji sustav obrazovanja do 2010. godine. Vrlo jasno izrečen cilj. Međutim, ako bismo gledali onu sponu koja je nedostajala, a ta je spona bila između sustava obrazovanja i sustava gospodarstva, onda su možda najbolji način njihova spajanja inovacije.”² Određena spona, kako je rekao ministar, nedostaje i danas. Ministar znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske Željko Jovanović (u razdoblju od 2011. do 2014. godine) iznosi smjernice za Strategiju odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije 9. svibnja 2012. god.: „Smjernice za Strategiju odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije predstavljaju promišljanja o mjestu obrazovanja i znanosti u društvu, posebice u stvaranju inovativnog društva i gospodarstva, ali i daju okvir po kojem bi se Hrvatska približila Europi te postala društvo jednakih šansi, s gospodarstvom koje se temelji na znanju.“³

Istaknuvši kako „Hrvatska danas nema gospodarstvo utemeljeno na znanju, niti je društvo jednakih šansi“, ministar Jovanović podsjetio je kako „za EU zaostajemo u svim pokazateljima znanja.“ Hrvatska ima samo 18% visokoobrazovanoga, radno aktivnoga stanovništva, na milijun stanovnika dolazi 3.350 istraživača, a za znanost i istraživanje izdvaja se manje od 1% BDP-a. „Jedino po čemu smo u vrhu u Europi jest onih 35% mladih i nezaposlenih u ukupnom broju ljudi bez posla. Istodobno, i onaj mali postotak doktora znanosti razmišlja o odlasku iz Hrvatske“, upozorio je ministar Jovanović.⁴

Smjernice za Strategiju odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije predstavljao je uz ministra i predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU), akademik Zvonko Kusić.

Akademik Kusić sa zadovoljstvom je istaknuo da je prvi put akademska zajednica pozvana sudjelovati u izradi smjernica za razvoj odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije, ocijenivši da se dokument može nazvati i – mobilizacijskim.⁵ „Izraz ‘društvo znanja’ postao je parola koju političari uvijek stavljaju u svoje programe, ali očito nitko nije imao snage da to zaživi u stvarnosti. Promjenom obrazovnog i istraživačkog sustava želimo mijenjati društvo, no to neće ići preko noći. U svemu tome treba ostvariti i suradnju s gospodarstvom koja je do sada bila samo deklarativna“, ocijenio je akademik Kusić. Za Strategiju, koja slijedi smjernice, najavio je angažman velikog broja stručnjaka. „Uzor nam moraju biti male i razvijene zemlje, a ne oni koji su nerealni i ne zvuče optimalno kao uzor“, zaključio je akademik Kusić.⁶

Zanimljiva je činjenica da je akademska zajednica prvi put bila pozvana sudjelovati u izradi smjernica za razvoj odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije tek 2012. godine.

² <http://www.hztk.hr/prof-dr-sc-dragan-primorac-ministar-znanosti-obrazovanja-i-sporta-republike-hrvatske/> (8. rujna 2015.)

³ <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11666> (7. rujna 2015.)

⁴ Ibidem.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

Kako objasniti nekorištenje vlastitih, postojećih resursa za boljitak svoje domovine? Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti osnovana je 1866. godine na inicijativu J. J. Strossmayera. Krenulo se od uvjerenja da je dobro imati na okupu najmudrije glave kako bi pomogle napretku svoje sredine.⁷ O potrebi osnivanja akademije i sveučilišta u Zagrebu govorio je biskup Strossmayer na 9. sjednici Sabora Trojedne Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije 29. travnja 1861. god. Između ostaloga rekao je: „Zahman (*uzalud*, op. aut.) nam najznamenitiji položaj, zahman najplemenitije zadaće, ako nam umnih i moralnih silah uzmanjka, bez kojih sve blago neba i zemlje ništa ne pruži (*koristi*, op. aut.), jerbo je um, koj blago materijalno oživljuje, ravna i na korist obraća.“⁸

Veliki sin domovine ili „Prvi sin domovine“⁹, J. J. Strossmayer ostavio nam je u nasljeđe snažni alat – Akademiju znanosti i umjetnosti – i samo se njime trebamo koristiti za opće dobro. U istom obraćanju Saboru Strossmayer zaključuje svoj govor rečenicom: „Buduć se radi o stvari toli plemenitoj i narodu našem toli nuždnjoj, to nije dvojbe, da ćemo svi jednodušno uz to pristati i tako pred celim svetom zasnjeđočiti, da nam više obrazovanje naroda našega vruće na srcu leži.“¹⁰ Tada je obrazovanje naroda bilo pitanje ljubavi prema svom narodu. Narodna je svijest bila na višoj razini od današnje narodne svijesti. Davati narodu, a ne uzimati i potkradati vlastiti narod kao što to pojedini pripadnici našega naroda čine danas, o čemu svjedoče brojni kazneni postupci na hrvatskim sudovima.

U govoru na Svečanoj sjednici Akademije u povodu otvorenja Strossmayerove galerije slika, 9. studenoga 1884. godine, Josip Juraj Strossmayer zahvaljuje narodu koji se i tada nalazio u materijalno teškom položaju, no prioriteta za dobrobit naroda bili su drukčije postavljeni: „Poslije ovoga hvala dobromu narodu našem, koji se u velikoj materijalnoj nuždi i stisci nalazi, pak ipak od ustah svojih odkida, kad se o tom radi, da se znanstveni i kulturni zavodi stvaraju. Bog blagoslovio naš narod! on zaista zaslužuje, da ga svi ravnom ljubavlju ljubimo i da iz svih sila složno nastojimo, da se čim prije podigne i do one visine prosvjete i slobode uzvine, koju mu je Bog sam u ovih stranah opredielio, da svete i uzvišene svrhe nikomu na svijetu na štetu, nego svemu svijetu na korist, sebi pako samomu na čast i slavu izvršuje.“¹¹

Strossmayer se nije zalagao samo za visoko obrazovanje povjerenog mu naroda. Uvelike se brinuo i za pučke škole. Znao je da vertikalna mora imati dobar temelj. U istom govoru nadalje kaže: „Znam ja, da je narod u cjelini svojoj živi organizam, pak da treba iz svih sila nastojati, da nam vas narod u svih slojevih svojih prosvćeniji, zdraviji,

⁷ Stjepan Damjanović, „Sto pedeset godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti“, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 27 (2011), p. 9-16.

⁸ Vlatko Pavletić (ur.), *Josip Juraj Strossmayer Izabrani književni i politički spisi I.*, Zagreb: Matica hrvatska, 2005., p. 101-102.

⁹ Vladimir Koščak, „Uloga prosvjete i kulture u javnoj djelatnosti Josipa Jurja Strossmayera kao političara i mecena“, *Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera*, (ur. Stanislav Marijanović), Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 2008, p. 267-289.

¹⁰ Vlatko Pavletić (ur.), op. cit., p. 104.

¹¹ Ibidem, p. 294.

radeniji i za vršenje socijalnih svojih zadaća sposobniji bude. Tako i poslednji prostak i poslednji majstor, koji sveto svoju zadaću vrši i dostojno izpunjava, tolike je časti i slave vriedan, kolike i biskup, kada svoju dužnost vrši. S te strane moramo se brinuti za sve slojeve i za pučke škole. Jest i to je temelj snage, i to rojilište i matica, iz koje se rojevi u svu šir naroda čim brojnije razlietati i ulišta (*košnica, pčelinjak*, op. aut.) naša zdravom hranom snabdievati imaju. Jest, imamo se osobitim načinom brinuti za prosvjetu celoga naroda a za pučke škole napose, jerbo iz izkustva znamo, da se upravo u prostom i siromašnom dielu puka našega najviše umnih darova nalazi, koje valja pučkom školom na vidik iznašati i razvijati, da nam inače neplodni ne ostanu; imamo se za sav narod i za pučku školu brinuti tiem više, jerbo u nas većom stranom iz sirotinje nješto biva. Iz sirotinje ponajviše i iz prostih naših kolibica izilaze ljudi umom i srcem odlični, Bogom samim opredieljeni, da svoga naroda obrana, utočište, svjetlo i ponos budu; pak se i sâm ponosim, da sam od siromašnih roditelja rođen i iz proste kolibice proizašao.¹² Hrvatskom narodu rodi se s vremena na vrijeme veliki sin, ali za te se sinove treba pobrinuti da “neplodni ne ostanu” jer nekim velikim hrvatskim sinovima zasigurno nije bilo omogućeno da iskoriste svoje potencijale.

Hrvatska, koja je za razliku od većine europskih zemalja tek nedavno otpočela s promjenama nastavnih programa za obvezno obrazovanje, još uvijek nema nacionalni kurikulum koji bi bio usklađen s kurikulumima razvijenih zemalja vezano uz zastupljenost temeljnih kompetencija za društvo znanja,¹³ unatoč postojanju i Instituta za razvoj obrazovanja.¹⁴ Društvo znanja može se odrediti kao ono društvo u kojemu su ljudska znanja, stručnosti i sposobnosti najvažniji razvojni resurs i pokretač gospodarskih i društvenih promjena.¹⁵ Kako imati „društvo znanja“ bez stalnoga unapređivanja školstva odnosno ulaganja u odgojno-obrazovni rad. Ulaganja podrazumijevaju veća investiranja u obrazovanje, a time i u učiteljske plaće.

Novim zakonima o školi iz 1874./75. i 1888. godine učitelji su bili promaknuti u drugi platni razred s godišnjim plaćama od 600 forinti za pravoga učitelja, 500 forinti za doučitelja, stan i ogrjev (tri hvata) te doplatak nakon pet godina rada od 100 do 200 forinti.¹⁶ Usporedbe radi, plaće u gradskoj upravi bile su veće od 10 do 15%.¹⁷ Zanimljiv je i podatak sa sjednice Gradskoga poglavarstva održane 21. siječnja 1888. godine u Osijeku kada je donesena odluka da se učitelji promaknu u prvi platni razred.¹⁸ Danas su učitelji u Hrvatskoj na začelju platnih razreda s visokom stručnom spremom. Štoviše,

¹² Ibidem, p. 306.

¹³ Branislava Baranović, Projekt: “Kompetencije za društvo znanja i razvoj nacionalnog kurikuluma u Hrvatskoj”, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, http://zprojekti.mzos.hr/public/c2prikaz_det.asp?cid=1&psid=27&ID=598 (8. rujna 2015.)

¹⁴ <http://www.iro.hr/hr/o-nama/strateski-plan-20132015/> (10. rujna 2015.)

¹⁵ Vinko Barić i Mirjana Jeleč Raguž, “Hrvatska na putu prema društvu znanja”, *Poslovna izvrsnost Zagreb*, God. IV (2010) Br. 2, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=91226 (8. rujna 2015.)

¹⁶ Vinko Ivić, “Pučko narodno i građansko školstvo u slobodnom i kraljevskom gradu Osijeku u 18. i 19. stoljeću”, *Analiti Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 25 (2009), p. 103 - 130.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibid.

prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, učitelj nema ni prosječnu neto plaću Republike Hrvatske,¹⁹ a 1789. god. profesorske plaće u Hrvatskoj bile su izjednačene s austrijskim plaćama.²⁰

Međutim, učiteljske plaće naknada su za njihov rad, i to je samo jedan od pokazatelja statusa prosvjete u državi, a društveni je ugled učitelja također važan pokazatelj toga istog statusa. Nekada je u svakom većem ili manjem mjestu svećeničko, doktorsko i učiteljsko zvanje imalo veliku važnost. Učitelj u 19. st. nije imao mogućnost korištenja računala u svojoj nastavi i takva tehnička dostignuća predstavljaju veliku razliku između 19. i 20. stoljeća.

Unatoč takvoj razini znanstvenih i tehničkih dostignuća, predanost učiteljskom zvanju u 19. st. nije bila na nižoj razini od današnje. Učitelj je i u 19. st. znao kako prenositi znanje novim naraštajima u skladu s mogućnostima. Znao je da kao učitelj ima “misiju” odgajati, obrazovati buduće naraštaje. Ako razmislimo o odgovornosti učiteljskoga poziva kao poziva koji oblikuje budućnost, jasno je zašto su nekada učitelji uživali visok ugled u društvu. O tome svjedoči i činjenica kako je učitelj imao osiguran stan u školi, ogrjev, zemlju za obrađivanje uz, dakako, plaću za svoj rad.²¹ To je bilo utvrđeno zakonskim odredbama.²² Nerijetko je učitelj bio kum na krštenju djeci mjesnih čelnika, po čemu se također vidi kakav je status uživao učitelj.

Danas mladi bračni parovi prosvjetara, želeći riješiti svoje stambeno pitanje, odlaze u banku po kredit i tamo im priopćuju da s dvjema profesorskim plaćama nisu kreditno sposobni. S obzirom na to da se obrazovni predmeti koje predaju traže u Europi, oni odlaze iz Hrvatske, a s njima i njihova djeca. Nakon nekoliko godina provedenih u dijaspori poneki se vraćaju u Hrvatsku, a njihova djeca još godinama poslije povratka govore u snu na stranom jeziku.²³

Ovdje se otvaraju i mnoga druga pitanja. Gubi li naša nacija svoj identitet ako novi naraštaji Hrvata razmišljaju i sanjaju na stranom jeziku jer je materinski jezik bitan čimbenik nacionalnoga identiteta za koji se zalagao i biskup Strossmayer? Svjedočimo paradoksalnoj situaciji – zbog drukčijih nam se razloga ponovno događa npr. germanizacija. Kako ostvariti rast nataliteta jer u Hrvatskoj adekvatne uvjete za život nema ni hrvatska inteligencija? Koliko je društvo svjesno da su upravo učitelji pokretači kvalitetnije budućnosti toga istog društva? Oni čine intelektualni kapital države.

Današnji učitelj treba odgovoriti na izazove vremena u kojem živimo, a to je stalno praćenje novih znanstvenih spoznaja, tj. cjeloživotno učenje.²⁴ Dakle, i nakon završenoga

¹⁹ <http://www.dzs.hr/> (8. rujna 2015.)

²⁰ Julijo Martinčić (ur.), *Povijest osječke kraljevske gimnazije*, Zagreb – Osijek: HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001, p. 93.

²¹ Zlata Živaković-Kerže, “Tijek obrazovnog djelovanja u vojnoj i civilnoj Hrvatskoj na primjeru škole u Strizivojnoj (1830.-1918.)”, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 19 (2003), p. 89.

²² Vinko Ivić, op. cit., p. 108-109.

²³ Takvih je primjera mnogo, o čemu svjedoči i ovaj primjer iz autoričine obitelji.

²⁴ Helena Gorančić-Lazetić (ur.), *Izješće o napretku i ostvarivanju milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), 2006, p. 25.

fakulteta učitelj se mora stalno stručno usavršavati. Ako učitelj u svoje slobodno vrijeme ima dodatne poslove kako bi riješio svoja egzistencijalna pitanja, onda će teže naći vremena za stručno usavršavanje. Strossmayer je bio svjestan odricanja učitelja: “Ja štujem i vojnika i svećenika i građanina i uredovnika, koji su se znali u stanju i zvanju svom odlikovati i uzorom, obranom i okrjepom naroda svoga postati; ali upravo toliko, ako ne još i više, ljubim, štujem i odlikujem ja u narodu svom ljude učenjake, koji se samih sebe i svake udobnosti svoga svieta odriču, ter u krvavom znoju lica svoga blago i bogatstvo duševno svuda po svietu kupe i veleumom svojim stvaraju i umnažaju, da ga u sviest i srdce mladeži, da u sviest i srdce celoga naroda svoga na obći uhar (*korist*, op. aut.), na obću obranu i na obći ures obrate. Ja sam takove ljude vazda štovao, vazda im se klanjao, pak ću to i do groba činiti i o tom nastojati, kako bi nam se takovi ljudi u narodu hiljadili. Kada je dakle takvo uvjerenje moje i kada ja Akademiju i Sveučilište naše kano zenicu oka u glavi naroda našega smatram, to iz svega srdca i iz sve duše želim, da Akademija istim, ili ako je moguće još i većim uspjehom znanost i umjetnost njeguje, želim, da častne stolice akademičke postanu najplemenitijom težnjom učeće mladeži naše,...”²⁵ Danas, nakon 130 godina od ovoga govora, učitelji nastoje vratiti svoja prava i društveni ugled pregovarajući s nadležnim Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Pregovori najčešće nemaju očekivane rezultate, stoga se učitelji koriste mogućnošću štrajka.²⁶

Ono što se promijenilo od 19. st. do danas je i percepcija zvanja učitelja, ali i samoga obrazovanja. Strossmayerova ideja “Prosvjetom k slobodi” u današnje vrijeme, kada visokoobrazovani ljudi ne nalaze bilo kakav posao, a još teže posao adekvatan svom zvanju, zvuči poput stare dobre pjesme koju se još može čuti samo u posebnim radijskim emisijama. Lijepo ju je čuti, ali nema široku publiku. U svojem govoru na svečanoj sjednici Akademije, 9. studenoga 1884. god., Strossmayer obrazlaže svoja nastojanja da se osnuje Sveučilište u Zagrebu i Akademija: “Kada ja tako mislim, onda će te se lahko domisliti, zašto sam u ovo naše doba o tom radio, da se Sveučilište i Akademija u sredini našoj čim prije osnuje i podigne. Ja sam sudio, da je to u današnjih okolnostih upravo najpreča nužda narodna, jer narod, koji najviša učilišta svoja ima i dobro te spasonosno s njimi upravlja, taj se je narod intelektualno emancipirao, a emancipacija i oslobođenje to, naravnim i neodoljivim načinom, svaku drugu emancipaciju i svaku drugu samosvojnost prije ili poslije poroditi mora.”²⁷

Značajna povijesna osoba širokih horizonata, biskup J. J. Strossmayer, imao je ideju koju se može, baš kao i njega i njegovo djelo, promatrati na više razina. U kontekstu vremena kada je biskup Strossmayer odabrao geslo “Prosvjetom k slobodi”, 1852. godine u Osijeku²⁸ (u političkom mrtvilu u vrijeme Bachova apsolutizma), sustav

²⁵ Vlatko Pavletić (ur.), op. cit., p. 309.

²⁶ <http://radio.hrt.hr/clanak/pregovori-propali-strajk-se-nastavlja-do-ispunjenja-zahtjeva/102288/> (13. listopada 2015.)

²⁷ Vlatko Pavletić (ur.), op. cit., p. 308.

²⁸ Andrija Šuljak, “Biskup Josip Juraj Strossmayer - Život i djelo”, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički*

obrazovanja pridonosio je jačanju nacionalne svijesti, oslobođenju (na nacionalnoj razini) od mađarizacije i germanizacije te stvaranju nacionalnoga identiteta. Prosvjetom k slobodi nacije, ali i ka vlastitoj slobodi - slobodi uma, duše. Znanjem do slobode. Riječima prof. emeritusa Stanislava Marijanovića, Strossmayer je vjerovao da od narodnoga prosvjećivanja ka slobodi vodi najkraći put.²⁹ U skladu s tim geslom, a u prosvjetne svrhe, Strossmayer je ustanovio prvu svoju "vječitu zakladu" s glavnicom od 5.000 forinti u srebru, namijenjenu osječkoj gimnaziji i siromašnim učenicima.³⁰ Na taj način Strossmayer nam je pokazao kako djelovati u skladu s onim što govorimo. Djela moraju pratiti riječi jer inače sve ostaje mrtvo slovo na papiru, što se u današnje vrijeme često događa. Svaka nova Vlada govori o reformi školstva, kurikulumnim reformama i sl., no prateći njezin rad u praksi, nema tih riječi provedenih u djela.³¹ Sredstva se troše, a rjeđe ulažu u dugoročne projekte poput onih koje je pokretao biskup Strossmayer i čije odjeke i danas osluškujemo. Upravo su se u osječkoj gimnaziji kojoj je biskup pomagao školovala dvojica hrvatskih nobelovaca: Vladimir Prelog i Lavoslav Ružička. Riječima dr. sc. Stjepana Sršana "... ta gimnazija bila je izvorište i rasadište duhovnog, intelektualnog i materijalnog života."³²

Teško je prepoznati sve dobrobiti koje danas imamo zahvaljujući Strossmayerovu djelovanju te pretpostaviti što bi bilo da biskup nije postavio mnoge temelje. Povijest se zasigurno ne bi jednako odvijala bez njegova djelovanja. Vođen svojim geslom „Prosvjetom k slobodi“, Strossmayer postaje otac suvremenoga hrvatskog školstva i kulture.³³ Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku s ponosom nosi njegovo ime i na taj mu se način njegov rodni grad donekle odužio za sve dobrobiti koje je za svoj narod učinio. Nizao je zaklade jednu za drugom, darivao darovnice, osnivao fondacije, pomagao pojedincima (posebice za tiskanje njihovih knjiga) – sve u skladu s jasno utvrđenim programom: „Škola i crkva, crkva i škola, to su sad stvari koje najveću pozornost zaslužuju.“³⁴ Danas pojedinci koji bi mogli biti mecene uglavnom pomažu automobilskoj industriji pod izlikom da u današnje vrijeme kočija nije primjerena za dolazak na posao.³⁵ Između kočije i skupocjenih vozila kao da nema primjerenijega vozila, stoga se ministri voze u skupocjenim vozilima. Također se zaboravilo i podrijetlo riječi ministar koja dolazi od latinske riječi *minister*, što znači sluga, odnosno od također latinske riječi *ministrare*, što znači služiti.³⁶ Ministri ne nose taj naziv slučajno, oni bi trebali služiti svojem narodu.

rad u Osijeku, sv. 21 (2005), p. 53-60.

²⁹ Stanislav Marijanović, "Josip Juraj Strossmayer veliki župan Virovitičke županije", *Analiz Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 23 (2007), p. 13.

³⁰ Ibid.

³¹ Vladimir Strugar, *Znanje, obrazovni standardi, kurikulum*, Zagreb: Školske novine d.o.o., 2012, p. 7.

³² Julijo Martinčić (ur.), op. cit., p. 9.

³³ Andrija Šuljak, op. cit., p. 55.

³⁴ Milan Moguš, "Josip Juraj Strossmayer", *Forum*, br. 4-6 (2005), p.373.

³⁵ <http://vijesti.hrt.hr/235535/hocete-li-da-se-ministri-voze-u-kocijama-ili-u-skupocjenim-audijima> (13. listopada 2015.)

³⁶ http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1pvURg%3D (13. listopada 2015.)

U 19. st. hrvatsko je školstvo slijedilo europsko napredno školstvo. Preuzimaju se značajne inovacije iz zapadnoeuropskih zemalja te ugrađuju u naš školski sustav. Primjerice, iz Švedske se preuzima nastava slöjda (vrsta umjetničkoga ručnog rada) na kojoj su učenici u različitim materijalima izrađivali predmete koji su morali imati uporabnu korist i umjetničku vrijednost.³⁷ Ugarski parlament 1868. godine donio je jedan od najnaprednijih školskih zakona, što je svakako utjecalo i na razvoj školstva u Hrvatskoj³⁸ koja je imala autonomnu vladu i autonomna prava u unutarnjim poslovima, sudstvu i školstvu.³⁹ Vodilo se računa i o zdravlju učenika: „Radi zdravlja i zabave učenika, škola je dužna svake subote organizirati izlet, a između 9 i 10 sati tijekom odmora, tjelovježbu.“⁴⁰

Svakodnevno smo svjedoci pogrešnih slika i politika koje znanost i obrazovanje prikazuju neprofitabilnom djelatnošću te ih dovode na margine društva.⁴¹ Nameće se pitanje: Zar i one buduće “profitabilne” sinove ne treba netko obrazovati i odgajati?! Biskup J. J. Strossmayer ne bi mogao činiti tolika djela širokih razmjera da nije imao dobro obrazovanje. On je znao što je za njega, za njegov život učinilo obrazovanje, znanost i stoga je znanost nazivao uzvišenom.⁴²

Danas se učitelje zakonskim propisima mora štititi od različitih napada, kao što su česti verbalni i fizički napadi. Hrvatski je sabor na svojoj sjednici 8. svibnja 2015. godine donio izmjene i dopune Kaznenoga zakona koje donose brojne novosti vezane uz napade na prosvjetne djelatnike.⁴³ Tim su izmjenama napadi i psihičko maltretiranje učitelja postali kazneno djelo koje se prijavljuje po službenoj dužnosti, a ne, kao do sada, tek privatnom tužbom.

Prema istraživanjima prof. dr. sc. Vesne Bilić s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, 74,3% hrvatskih nastavnika tijekom školske godine doživjelo je nasilje od strane svojih učenika.⁴⁴ Za ovakvim mjerama zaštite u 19. st. nije bilo potrebe. Nije bilo potrebe jer je sustav moralnih vrijednosti bio drukčiji. Ljestvice morala, odnosno ćudoređa, bile su postavljene na puno veću visinu nego danas. Svatko je svoju ćud dovodio u red. Trenutno svjedočimo i krizi javnoga morala.

To bi svakako trebalo promijeniti, u čemu nam putokaz može biti i *spiritus movens*

³⁷ Emerik Munjiza, *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Hrvatski pedagoško-književni zbor ogranak Slavonski Brod, 2009, p. 47.

³⁸ Vinko Ivić, op. cit., p. 103-130.

³⁹ Mirko Valentić i Lovorka Čoralić (ur.), *Povijest Hrvata, Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvoga svjetskog rata*, Zagreb: Školska knjiga, 2005, p. 636.

⁴⁰ Vinko Ivić, op. cit., p. 103-130.

⁴¹ Antun Šundalić, *Obrazovanje i društveni razvoj – Rasprava o društvenom vrednovanju obrazovanja*, Osijek: Svjetla grada, 2015, p. 97.

⁴² Goran Rem, “Estetika i stilistika Josipa Jurja Strossmayera”, *Zbornik 1. i 2. Strossmayerovih dana*, (ur. Mirko Čurić), Đakovo: Matica hrvatska Ogranak Đakovo, Grad Đakovo, 2005, p. 105-115.

⁴³ <http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-zakona-o-izmjenama-i-dopunama-ka> (11. rujna 2015.)

⁴⁴ Vesna Bilić, “Povezanost učestalosti nekorektnog ponašanja i viktimiziranja nastavnika sa spolom, uspjehom i školskim angažmanom učenika”, *Modern Approaches to Teaching the Coming generation*, (ur. M. Orel), Ljubljana: EDUvision, 2014, p. 49.

Strossmayer, njegova pronicljivost, intuicija te velikodušnost. Biskup Strossmayer znao je kolika je snaga obrazovanja i znanosti; znao je da sustavno obrazovanje omogućuje i društveni razvoj.⁴⁵ U tom je smislu njegova ideja “Prosvjetom k slobodi” zasigurno bezvremena, odnosno ne pripada samo prošlosti i 19. stoljeću. Ona i danas ima svoju snagu, svoje mjesto poput bogate ostavštine koja nâs – baštinike – obvezuje!

Literatura

1. Baranović, Branislava, Projekt: “Kompetencije za društvo znanja i razvoj nacionalnog kurikulumu u Hrvatskoj”, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, http://zprojekti.mzos.hr/public/c2prikaz_det.asp?cid=1&psid=27&ID=598 (8. rujna 2015.)
2. Barić, Vinko i Jeleč Raguž, Mirjana, “Hrvatska na putu prema društvu znanja”, *Poslovna izvrsnost Zagreb*, God. IV (2010) Br. 2, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=91226 (8. rujna 2015.)
3. Bilić, Vesna, “Povezanost učestalosti nekorektnog ponašanja i viktimiziranja nastavnika sa spolom, uspjehom i školskim angažmanom učenika”, *Modern Approaches to Teaching the Coming generation*, (ur. M. Orel), Ljubljana: EDUvision, 2014, p. 49.
4. Damjanović, Stjepan, “Sto pedeset godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti”, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 27 (2011), p. 9-16.
5. Gorančić-Lazetić, Helena (ur.), *Izvešće o napretku i ostvarivanju milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), 2006, p. 25.
6. Ivić, Vinko, “Pučko narodno i građansko školstvo u slobodnom i kraljevskom gradu Osijeku u 18. i 19. stoljeću”, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 25 (2009), p. 103-130.
7. Koščak, Vladimir, “Uloga prosvjete i kulture u javnoj djelatnosti Josipa Jurja Strossmayera kao političara i mecene”, *Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera*, (ur. Stanislav Marijanović), Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 2008, p. 267-289.
8. Marijanović, Stanislav, “Josip Juraj Strossmayer veliki župan Virovitičke županije”, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 23 (2007), p. 13.
9. Martinčić, J. (ur.), *Povijest osječke kraljevske gimnazije*, Zagreb - Osijek: HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2001.
10. Moguš, Milan, “Josip Juraj Strossmayer”, *Forum*, br. 4-6, (2005), p. 373.
11. Munjiza, Emerik, *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*, Osijek: Sveučilište Josipa

⁴⁵ J. J. Strossmayer: “... ja ostajem uvijek i uvijek ljubiteljem i štovateljem znanosti. Znanost je najljepši ures svakoga naroda, ona mu je obilni izvor svake snage i obrane... U zao čas narodu, koji ne zna znanost i umjetnost cijeniti, koji ne zna u štovanju i ljubavi pravim učenjakom i umjetnikom prvo i odlično mjesto ustupiti. Taki narod propada, gine i izumire.” Vlatko Pavletić (ur.), op. cit., p. 308-309.

- Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Hrvatski pedagoško-književni zbor ogranak Slavonski Brod, 2009, p. 47.
12. Pavletić, Vlatko (ur.), *Josip Juraj Strossmayer Izabrani književni i politički spisi I.*, Zagreb: Matica hrvatska, 2005., p. 101-102.
 13. Rem, Goran, "Estetika i stilistika Josipa Jurja Strossmayera", *Zbornik 1. i 2. Strossmayerovih dana*, (ur. Mirko Ćurić), Đakovo: Matica hrvatska Ogranak Đakovo, Grad Đakovo, 2005, p. 105-115.
 14. Strugar, Vladimir, *Znanje, obrazovni standardi, kurikulum*, Zagreb: Školske novine d.o.o., 2012, p. 7.
 15. Šuljak, Andrija, «Biskup Josip Juraj Strossmayer - Život i djelo», *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 21 (2005), p. 53-60.
 16. Šundalić, Antun, *Obrazovanje i društveni razvoj – Rasprava o društvenom vrednovanju obrazovanja*, Osijek: Svjetla grada, 2015, p. 97.
 17. Valentić, Mirko i Čoralić, Lovorka (ur.), *Povijest Hrvata, Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvoga svjetskog rata*, Zagreb: Školska knjiga, 2005, p. 636.
 18. Živaković-Kerže, Zlata, «Tijek obrazovnog djelovanja u vojnoj i civilnoj Hrvatskoj na primjeru škole u Strizivojnoj (1830.-1918.)», *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 19 (2003), p. 89.

Internetski izvori:

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11666> (7.rujna 2015.)

<http://www.hztk.hr/prof-dr-sc-dragan-primorac-ministar-znanosti-obrazovanja-i-sporta-republike-hrvatske/> (8. rujna 2015.)

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11666> (7. rujna 2015.)

<http://www.iro.hr/hr/o-nama/strateski-plan-20132015/> (10. rujna 2015.)

<http://www.dzs.hr/> (8. rujna 2015.)

<http://radio.hrt.hr/clanak/pregovori-propali-strajk-se-nastavlja-do-ispunjenja-zahtjeva/102288/> (13. listopada 2015.)

<http://vijesti.hrt.hr/235535/hocete-li-da-se-ministri-voze-u-kocijama-ili-u-skupocjenim-audijima> (13. listopada 2015.)

http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1pvURg%3D (13. listopada 2015.)

<http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-zakona-o-izmjenama-i-dopunama-ka> (11. rujna 2015.)